

Dr. Bařak GÜNEŐ

**TÜRK İŐ HUKUKUNDA
BİREYSEL SENDİKA
ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KORUNMASI**

onikilevha
YURTTAŐLIK VE HUKUKSAL DENEYİM

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XIX
KAYNAKÇA	XXI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM BİR HAK OLARAK BİREYSEL SENDİKA ÖZGÜRLÜĞÜ

§1. Sendika Özgürlüğü Kavramı	17
I. Hak ve özgürlük kavramlarının konumuz bakımından görünümü ...	17
II. Kolektif sendika özgürlüğü.....	19
1. Sendika özgürlüğünün çifte temel hak niteliği ve kolektif sendika özgürlüğünün kapsamı	19
2. Toplu pazarlık ve toplu iş sözleşmesi hakkının kolektif sendika özgürlüğü içerisinde yer alması	21
III. Bireysel sendika özgürlüğünün kapsamı	24
1. Sendika üyeliği ve sendikal faaliyet ile bağlantılı haklar.....	24
2. Grev ve toplu eylem hakkı	26
a. Grev ve toplu eylem kavramları	26

b. Bireysel sendika özgürlüğünün grev ve toplu eylem hakkı ile bağlantısı.....	31
IV. Sendika özgürlüğünün tanımı	34
§2. Sendika Özgürlüğü ve İnsan Hakları.....	35
I. Sendika özgürlüğünün insan hakları içerisindeki yeri.....	35
II. Sendika özgürlüğünün temel hak ve özgürlüklerle bağlantısı	39
§3. Anayasal Bir Hak Olarak Bireysel Sendika Özgürlüğü.....	46
I. Sendika özgürlüğünün anayasal bir hak olarak tanınmasının hukuki sonuçları	46
II. 1961 Anayasası'nda sendika özgürlüğü	48
III. 1982 Anayasası'nda bireysel sendika özgürlüğü	53
1. 1982 Anayasası'nın ilk halinde bireysel sendika özgürlüğü	53
a. Sendika kurma ve sendikaya üye olma hakkı ile olumsuz sendika özgürlüğü	54
b. Grev hakkı.....	55
c. Sendikal haklara getirilen sınırlamalar	58
2. Anayasa değişiklikleri çerçevesinde 1982 Anayasası'nda bireysel sendika özgürlüğü.....	60
a. 1995 yılında yapılan değişiklikler	60
b. 2001 yılında yapılan değişiklikler	61
c. 2004 yılı değişikliği: Anayasa'nın 90. maddesinin V. fıkrası	64
aa. Değişiklikten önce Anayasa m.90/V	64
bb. Yapılan değişiklik çerçevesinde Anayasa m.90/V hükmünün hukuki sonuçları.....	66
cc. Yapılan değişiklik çerçevesinde Anayasa m.90/V hükmünün kapsamı	71
d. 2010 yılında yapılan değişiklikler	74
aa. Aynı anda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olma yasağının kaldırılması	74
bb. Grev hakkına ilişkin değişiklikler	77
IV. Anayasa m.90/V uyarınca sendikal haklara ilişkin sözleşmelerin doğrudan uygulanması	78

1. Uluslararası sözleşmelerin doğrudan uygulanabilirliği sorunu...78
 - a. Doğrudan uygulanabilirliğe ilişkin klasik yaklaşım.....78
 - b. Doğrudan uygulanabilirliğe ilişkin yeni yaklaşımlar 83
2. Taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerin sendikal haklara ilişkin hükümlerinin doğrudan uygulanabilirliği 86

İKİNCİ BÖLÜM

SENDİKA KURMA HAKKI VE SENDİKA ÜYELİĞİNE BAĞLI HAKLAR

§4. Sendika Kurma Hakkı	95
I. Sendikanın tanımı ve kuruluş esasları	95
1. Uluslararası sözleşmelerde sendika kavramı.....	95
2. 6356 sayılı Kanun'da sendika kavramı.....	98
a. Sendikanın tanımı ve sendikaların faaliyet alanı	98
b. Hukukumuzda meslek ve işyeri sendikalarının yeri	99
c. İşkolu sendikacılığının temel esasları.....	104
II. Sendika kurma hakkının sùjeleri.....	106
1. Uluslararası sözleşmeler çerçevesinde sendika kurma hakkının sùjeleri	106
2. 6356 sayılı Kanun uyarınca kuruculuk şartları.....	109
a. 6356 sayılı Kanun'da sendika kuruculuğuna ilişkin temel esaslar	109
b. Ev hizmetlerinde çalışanlar.....	111
III. Serbest kuruluş prensibi.....	115
1. Uluslararası sözleşmeler uyarınca sendikaların kuruluşuna ilişkin ilkeler	115
2. 6356 sayılı Kanun uyarınca sendikaların kuruluşu	119
§5. Sendikaya Üye Olma, Üye Olmama ve Sendika Üyeliğinden Ayrılma Hakları	120
I. Sendikaya üye olma hakkı.....	120

1. Uluslararası sözleşmelerde sendikaya üye olma hakkı	120
2. 6356 sayılı Kanun'da sendikaya üye olma hakkı	121
a. Üyelik yaşı.....	121
b. Aynı anda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olma	122
c. İşsizlerin ve emeklilerin sendika üyeliği	123
d. E-devlet aracılığıyla üye olma.....	126
e. Geçici iş ilişkisi çerçevesinde çalışanların sendika üyeliği..	127
II. Olumsuz sendika özgürlüğü.....	130
1. Uluslararası sözleşmeler çerçevesinde olumsuz sendika özgürlüğü.....	130
a. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde olumsuz sendika özgürlüğü.....	130
b. Sendika özgürlüğüne değinen diğer uluslararası sözleşmelerde olumsuz sendika özgürlüğü.....	136
2. 6356 sayılı Kanun'da olumsuz sendika özgürlüğü	138
§6. Sendikal Faaliyetleri Özel Olarak Güvence Altına Alınanlar...	139
I. Uluslararası sözleşmeler kapsamında sendika temsilcilerinin korunması	139
1. 135 sayılı İşletmelerde İşçi Temsilcilerinin Korunması ve Onlara Sağlanacak Kolaylıklar Hakkında Sözleşme.....	139
a. Sendika temsilcilerinin özel olarak korunması	139
b. İşçi temsilcilerinin korunması	141
c. İşçi temsilcilerine sağlanacak kolaylıklar.....	142
2. (Gözden Geçirilmiş) Avrupa Sosyal Şartı kapsamında sendika temsilcilerinin korunması.....	144
II. Türk hukukunda işyeri sendika temsilciliğinin güvencesi.....	145
1. Türk hukukunda işyeri sendika temsilcilerine sağlanan güvencenin tarihçesi	145
2. Temsilci güvencesinin koşulları.....	152
a. Temsilci sıfatının bulunması	152

b. Sözleşmenin haklı neden olmaksızın veya Kanun'daki usule uyulmaksızın feshedilmesi.....	157
3. Feshin geçersizliği ve işe iade davası.....	160
a. Davaya ilişkin usul kuralları ve kanun yolu.....	160
b. Dava şartı olarak arabuluculuk.....	162
c. Sendika temsilcisinin işe iade davasını kazanmasının sonuçları.....	167
aa. Temsilciye fesih tarihi ile kararın kesinleşme tarihi arasındaki ücret ve diğer haklarının ödenmesi	167
bb. Temsilcinin işe başlatılmak üzere işverene başvurması ve işverence işe başlatılması.....	169
cc. Temsilcinin işverene başvurmasına rağmen işe başlatılmaması.....	170
dd. Temsilcinin işe başlatılmak üzere işverene başvurmaması	174
d. Temsilcinin 6356 s. K. m.24 yerine 6356 s. K. m.25 uyarınca dava açması	175
4. İşyeri sendika temsilcilerinin işyerinin değiştirilememesi ve işinde esaslı değişiklik yapılamaması	176
a. 6356 sayılı Kanun m.24/IV'te öngörülen ilkenin amacı ve 4857 s. İşK m.22'den farkı	176
b. 6356 sayılı Kanun m.24/IV hükmünün kapsamı	179
c. İşçinin rızası hilafına işyerinin değiştirilmesi veya işinde esaslı değişiklik yapılmasının sonuçları	181
d. Sendika temsilcisinin yazılı onayıyla işyerinin değiştirilmesi halinde temsilcilik görevinin akıbeti	185
e. İşyerinin taşınması halinde 6356 s. K. m.24'ün uygulanıp uygulanmayacağı.....	185
III. Türk hukukunda profesyonel sendika yöneticiliğinin güvencesi....	189
1. Sendika yöneticileri için öngörülen güvencenin amacı.....	189
2. 2821 sayılı Kanun'da sendika yöneticiliğinin güvencesi	190
3. 6356 sayılı Kanun'da sendika yöneticiliğinin güvencesi	194

a. Genel olarak.....	194
b. İş sözleşmesinin askıya alınması.....	200
aa. İş sözleşmesinin askıya alınmasının sonuçları	200
bb. Yöneticilik süresi sonunda işe dönmeyi talep hakkı	203
aaa. İşe dönmeyi talep hakkını kullanabilecek yöneticiler.....	203
bbb. İşe dönmeyi talep hakkında süre	205
ccc. İşverenin işe başlatma yükümlülüğü.....	207
cc. Yöneticilik süresi sonunda kıdem tazminatı talep hakkı	212
c. Yönetici olunan anda veya yöneticilik devam ederken iş sözleşmesini bildirimsiz yahut sözleşme süresinin bitimini beklemeden feshederek kıdem tazminatı talep hakkı.....	214
§7. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Sendika Üyeliği ve Sendikal Faaliyete Bağlı Hakların Güvence Altına Alınması...	218
I. 5237 sayılı Kanun m.118'de öngörülen temel esaslar	218
II. Bireysel sendika özgürlüğünün ihlali suçu.....	219
III. Kolektif sendika özgürlüğünün ihlali suçu.....	223

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SENDİKAL AYRIMCILIK YASAĞI

§8. Sendikal Ayrımcılık Kavramı.....	227
§9. Uluslararası Sözleşmelerde Sendikal Ayrımcılık Yasağı	234
I. 98 Sayılı Örgütlenme ve Toplu Hakkı İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Sözleşme	234
1. Sendikal ayrımcılık teşkil eden davranışlar	234
2. Sendikal ayrımcılığa karşı alınması gereken önlemler	236
II. Sendika özgürlüğüne ilişkin diğer uluslararası sözleşmelerde sendikal ayrımcılık yasağı	238
§10. Türk Hukukunda Sendikal Ayrımcılık Yasağı.....	242

I. İş sözleşmesinin kurulmasında sendikal ayrımcılık yasağı.....	242
1. İşe alımda sendika üyeliği yahut sendikal faaliyet hakkında soru sorulamaması	242
2. Kara liste uygulamaları	244
3. İşe alınabilmek için sendikaya üye olmama veya belirli bir sendikaya üye olma zorunluluğu içeren sözleşme hükümlerinin geçersizliği.....	248
4. İş sözleşmesinin kurulmasında sendikal ayrımcılığın yaptırımını olarak sendikal tazminat	250
II. İş ilişkisi esnasında sendikal nedenle ayrımcılık yasağı.....	253
1. İş ilişkisi esnasında sendikal ayrımcılık teşkil eden davranışlar	253
2. İş ilişkisi esnasında sendikal ayrımcılık içeren sözleşme hükümlerinin geçersizliği.....	254
a. Bireysel iş sözleşmeleri veya eki niteliğindeki işyeri uygulamaları yahut iç yönetmelikler ile sendika üyesi olmayan işçilere özel menfaatler sağlanması	254
b. Yetkili sendika üyesi işçiler lehine ayrımcılık içeren toplu iş sözleşmesi hükümleri.....	255
c. Sendika temsilcisi yahut amatör sendika yöneticileri lehine menfaatler içeren toplu sözleşme hükümleri.....	257
3. İş ilişkisi esnasında sendikal ayrımcılığa uğrayan işçinin haklı nedenle fesih hakkı	260
4. İş ilişkisi esnasında sendikal ayrımcılığın yaptırımını olarak sendikal tazminat	263
III. İş sözleşmesinin feshinde sendikal ayrımcılık yasağı.....	263
1. Sendikal feshe karşı korumanın önemi.....	263
2. 6356 sayılı Kanun m.25 uyarınca sendikal feshe karşı öngörülen güvence	265
3. Feshin geçersizliği ve işe iade davası.....	273
a. İşe iade davası açabilecekler	273
b. Dava şartı olarak arabuluculuk.....	275
c. Davaya ilişkin usul kuralları ve kanun yolu.....	276

d. Davanın sonuçları.....	279
4. Sendikal tazminat.....	282
a. Sendikal tazminat davası	282
aa. Genel olarak	282
bb. Sendikal tazminat davalarının belirsiz alacak davasına konu olabilmesi	284
b. Sendikal tazminatın hukuki niteliği	287
c. Sendikal tazminatın miktarı.....	288
d. Sendikal tazminatta zamanaşımı ve faiz.....	293
e. Sendikal tazminatın diğer tazminatlarla ilişkisi	294
IV. Sendikal ayrımcılığın ispatı	298
1. İşe girişte ve iş ilişkisi esnasında sendikal ayrımcılığın ispatı ...	298
a. 6356 sayılı Kanun m.25/VII’de öngörülen düzenleme	298
b. İspat bakımından Fransız hukuku örneği	304
2. İş sözleşmesinin feshinde sendikal ayrımcılığın ispatı.....	307
a. 2821 sayılı Kanun döneminde sendikal fesihlerde ispat yükü.....	307
b. 6356 sayılı Kanun m.25 çerçevesinde sendikal fesihlerde ispat yükü	308

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GREV VE TOPLU EYLEM HAKKI

§11. Uluslararası Sözleşmelerde Grev ve Toplu Eylem Hakkı	317
I. 87 sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması Sözleşmesi Kapsamında Grev Hakkı.....	317
1. Grev hakkının Sözleşme kapsamında değerlendirilmesi ve bu hakka ilişkin ILO’da yaşanan krizler.....	317
2. Denetim organları kararlarında greve ilişkin ortaya konan ilkeler.....	324
a. Grevin amacı	324

b. Grevin barışçıl olması	326
c. Greve başvurmak için öngörülen koşullar	326
d. Grev hakkının yasaklanabileceği ya da sınırlandırılacağı durumlar	327
II. (Gözden Geçirilmiş) Avrupa Sosyal Şartı'nda grev ve toplu eylem hakkı.....	331
III. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde grev ve toplu eylem hakkı....	334
IV. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde grev ve toplu eylem hakkı	341
§12. 6356 sayılı Kanun'da Grev Hakkı	344
I. 6356 sayılı Kanun uyarınca yasal grevin koşulları	344
1. Grev hakkının toplu pazarlık sürecine özgülmesi.....	345
2. Zorunlu arabuluculuk	347
3. Yasal usulün yerine getirilmesi.....	349
4. Grev yasaklarının bulunmaması.....	351
II. Grevin ertelenmesi.....	356
§13. Türk hukukunda işçilerin toplu eylem hakkı	362
I. Yargıtay kararlarıyla işçilere toplu eylem hakkının tanınması	362
II. Toplu eylem hakkının koşulları	363
1. Toplu eylemin amacı ve barışçıl nitelik taşıması	363
2. Toplu eylemin ölçülülük ilkesine uygun olması.....	368
a. Genel olarak ölçülülük ilkesi.....	368
b. Toplu eylemin ölçülülük ilkesi bağlamında değerlendirilmesi.....	372
SONUÇ	379